

Sporen van Transcendentie

6

Petra Bolhuis
Maieutiek voorjaar
2021

1

Zelfreflectie en worden wie je bent

In de existentiële zelfreflectie zoek ik mijzelf als voortkomend uit mijn oordeel over mij. (...) In de zelfbespiegeling ontspringt een bron van mijn zijn; daarin word ik voor mijzelf mijn eigen oorsprong. 'Ken u zelf' is geen eis om in een spiegel te weten wat ik ben, maar om op mijzelf in te werken dat ik degenen word die ik ben."(61/62) (zie ook bij Nietzsche).

Transcendentie_Maieutiek_college_6

4

Existentieverheldering

Existentie is 'het zelf dat tot zichzelf in verhouding staat en zich daarin betrokken weet op de macht waar het door gewekt is'. (60)

Sartre zegt over existentie dat het vooraf gaat aan de essentie.

De vraag die zich voordoet is; Waar vinden we al existerend houvast? Heidegger zal dan ook zeggen dat we hier aangekomen 'zweven in angst'.

Transcendentie_Maieutiek_college_6

2

Subject -object

Kennis gaat over het subject dat een object aantreft en daarover kennis wil vergaren, het als verschijnsel wil duiden. Zelfkennis is dan het jezelf tot object maken.

Voorbeeld Wat Prof. Scherder vertelt over het effect van activiteit op je brein is die vorm van zelfkennis.

Nuttig, maar niet transcendent.

Transcendentie_Maieutiek_college_6

5

Verheldering

De wereld en de wetenschap kunnen ons maar tot zover helpen om onszelf te begrijpen en te begronden. Wat Jaspers zoekt is een worteling in een wereld of een weten.

Wanneer dat noch in de wereld, noch in de kennis te vinden blijkt, omdat we die niet omvattend kunnen zijn, wat blijft er dan over als uitweg?

Transcendentie_Maieutiek_college_6

3

Object-subject

De vraag waarom je wel of niet kiest voor zelfverbetering door activiteit, die vraag ligt in de orde van een keuze die je alleen subjectief kunt onderzoeken.

Natuurlijk kun je verder teruggaan met de objectieve kennis; mensen met brein x zijn vaker gemotiveerd om te sporten.

Existentialisme gaat over de keuzes die je ook binnen dit veld van objectiveerbaarheid hebt.

Transcendentie_Maieutiek_college_6

6

Vrijheid en verantwoordelijkheid

“Vrijheid begrijpt zichzelf daarom slechts naar het gedane, niet naar zichzelf.” (64)

Vrijheid is namelijk niet iets dat object kan zijn van onderzoek, het moet steeds opnieuw verworven worden.

Het lijkt op wat vandaag de dag in het debat over vrijheid in het licht van allerlei hersenonderzoek ‘eigenheid’ wordt genoemd (M. Slors 2012)

Transcendentie_Maieutiek_college_6

7

Grenssituaties en transcendentie

Maar juist die grenssituaties kunnen ook leiden tot transcendentie en existentieverheldering. ‘De filosofie van het schipbreuk lijden’ noemt Jaspers dit.

De mens zal steeds in de verleiding raken om weg te vluchten van deze grenssituatie in het Absolute of in de wereld, maar beide uitwegen zijn pogingen om te ontkomen aan de existentie.

Transcendentie_Maieutiek_college_6

10

Transcendentie

Waar Sartre existentialisme ziet als een atheïsme ziet Jaspers het als een spoor van transcendentie, verwijzend naar iets buiten hemzelf. Voor Jaspers is dit God.

Op andere plaatsen zegt hij echter duidelijk dat dit zijn weg is en niet dé weg. Immers hij kan het transcendente niet bereiken en wil niet vervallen in geloofsdogmatiek. (citaat blz. 133 kleine leerschool...)

Transcendentie_Maieutiek_college_6

8

Het Absolute

Jaspers ontken van niet het bestaan, maar wel de kenbaarheid en de mededeelbaarheid van ervaringen die deze werkelijke existentie te boven gaan. In *Kleine leerschool van het filosofisch denken* beschrijft hij dat mystieke ervaringen en visioenen nauwelijks te ontkennen zijn als iemand zegt die te hebben meegemaakt, maar ze zijn ook niet mededeelbaar.

Transcendentie_Maieutiek_college_6

11

Grens situaties

In grenssituaties wordt het bestaan geraakt tot op de bodem en dat kan het verstand niet bevatten. Schuld, lijden, dood en strijd zijn momenten waarin het absolute zich in de tijdelijkheid mengt en dat gaat eigenlijk niet. (65)

Transcendentie_Maieutiek_college_6

9

Wereld en Wetenschap

Exacte wetenschappen hebben net zo min als menswetenschappen kennis van alles. Het beschrijft deelgebieden van de wereld zeer adequaat. Deze wereld biedt houvast.

Echter altijd weer wordt kennis achterhaald door nieuwe kennis. Jaspers pleit voor bescheidenheid en zeker niet voor een vlucht in de wetenschap waarbij alles wat niet beschreven kan worden op de wijze van de epistèmè wordt ontken.

Transcendentie_Maieutiek_college_6

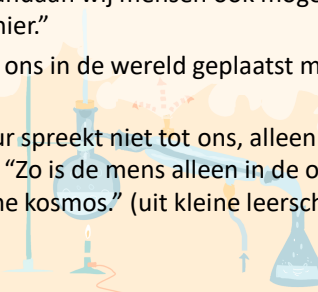
12

Existentialisme is mens onder mensen zijn

“Waar vandaan wij mensen ook mogen komen, wij zijn hier.”

Wij zien ons in de wereld geplaatst met andere mensen.

De natuur spreekt niet tot ons, alleen mensen spreken. “Zo is de mens alleen in de onmetelijke, zwijgzame kosmos.” (uit kleine leerschool blz. 55)

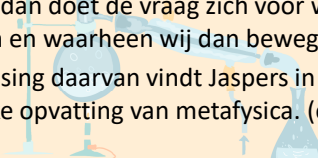
Transcendentie_Maleutiek_college_6

13

Zoeken van voltooiing

Hier komt de vraag naar de metafysica op. Immers als wij de wereld niet kunnen kennen en het absolute net zo min, als wij onszelf als Baron von Münchhausen uit het moeras moeten trekken, dan doet de vraag zich voor waarom wij dat doen en waarheen wij dan bewegen?

De oplossing daarvan vindt Jaspers in een specifieke opvatting van metafysica. (college 7 en 8)

Transcendentie_Maleutiek_college_6

14